

ПРОБЛЕМА ЖАНРОВОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ НАУКОВОЇ СТАТТІ

Наукова стаття – провідний жанр наукового мовлення, який дозволяє фіксувати перебіг поточних досліджень з різних галузей науки, забезпечує комунікативну взаємодію між науковцями, а також сприяє підвищенню загальної науково-інформаційної культури суспільства. Пройшовши довгий шлях еволюції, починаючи від міжособистісного листування окремих вчених та перших публікацій у періодичних наукових журналах XVII ст. [7, с. 150], наукова стаття зараз є найуживанішим жанром презентації як емпіричного, так і теоретичного наукового знання, без якого неможливо уявити подальший розвиток науки.

Згідно з типологією О. Троянської жанри наукової літератури можна розмежувати на ядерні, периферійні та пограничні в залежності від їх значущості та частотності використання у науковому дискурсі та ступеню вираження лінгвістичних ознак, властивих функціональному стилю наукової прози, серед яких, зокрема, лексична та композиційна стереотипність та логічна послідовність викладу думок [4, с. 58]. Наукова стаття, без сумніву, належить до ядерних жанрів, оскільки є «номером один» у представленні здобутків з різних наукових дисциплін і, маючи невеликий текстовий обсяг, містить ряд мовних конвенцій та характеризується усталеною структурно-смісловою організацією, яка відображає динаміку процесу наукового пізнання: опис проблемної ситуації, формулювання гіпотези, обґрунтування методики дослідження, доказ гіпотези, обговорення та наведення висновків.

За ознакою первинності/вторинності наукова стаття є первинним жанром, адже при її створенні автор безпосередньо виконує поставлені комунікативні завдання, такі як наведення інформації нового наукового змісту, аргументоване переконання читачів – колег-науковців – в істинності

та цінності отриманих результатів дослідження, закріплення авторитету й поширення нових знань серед наукової спільноти [4, с. 57].

Одним з чинників, що стабілізують жанрові конвенції наукових статей, є вимоги журналів, у яких вони друкуються, передусім щодо обсягу, риторики та зовнішнього оформлення текстів (наприклад, вживання метадискурсивних маркерів, інтертекстуальних посилань тощо). Разом з тим, наукова стаття належить до «нежорстких» жанрів, які продовжують еволюціонувати і можуть варіюватися як за композиційною будовою, так і за мовними рисами у дуже широких межах [3; 5].

Звичайно, однією з причин варіативності наукової статті є сучасний технологічний прогрес, в результаті якого, з одного боку, виникає потреба в інтенсифікації наукового спілкування, а з іншого боку, з'являється можливість публікувати статті у різних журналах, в тому числі електронних, що звичайно розмиває чіткі кордони цього жанру і створює підстави для внутрішньої стратифікації.

У внутрішньо-жанровому різноманітті наукової статті за рівнем частотності використання Т. Яхонтова виділяє п'ять головних субжанрів:

1) стаття, що звітує про конкретне дослідження, або різновид так званої «класичної» науково-експериментальної природничої статті (англ. *research report*), для якої характерна досить стандартизована внутрішня організація, яка певною мірою вплинула на формування інших ядерних, але більших за обсягом жанрів наукової літератури, а саме монографії та дисертації;

2) стаття суто теоретичного характеру, спрямована на висунення і обговорення концептуальних проблем, передусім з гуманітарних наук, шляхом логічної аргументації і часто із порушенням мовних конвенцій;

3) оглядова стаття (англ. *review article*), присвячена розгляду сучасних проблем у певній галузі, або аналізу літератури з певної наукової тематики, яка часто пишеться на замовлення редакторів наукових журналів і містить елементи рецензій;

4) полемічна стаття, спрямована на обговорення дискусійних наукових питань, використовуючи суб'єктивну манеру викладу і інколи експліцитну емоційність;

5) коротка стаття-повідомлення (англ. *brief report*), яка є невеликою за обсягом і надає інформацію про незначні конкретні дослідження, знайдені розв'язання науково-технічних проблем та нові, незвичні явища [7, с. 115].

Інші підходи до упорядкування внутрішнього різноманіття жанру наукової статті включають такі критерії: ступінь складності (інформаційна стаття з конкретного питання, оглядова стаття, загальнотеоретична стаття, стаття-есе), характер викладу (редакційна, проблемно-аналітична, полемічна, дискусійна стаття), спосіб розкриття проблематики (оглядова, проблемна, постановочна, методологічна стаття), комунікативне завдання та структурна композиція (коротка стаття-повідомлення, власне наукова (науково-технічна) стаття, передова стаття, оглядова стаття, дискусійна стаття, полемічна стаття, науково-публіцистична стаття, рекламна стаття). Також, лінгвісти говорять про появу зовсім нових субжанрів, таких як стаття типу «обговорення за круглим столом», стаття-інтерв'ю, стаття-доповідь (англ. *project report*), стаття, що містить аналіз конкретного випадку (англ. *case studies*) [1; 2; 5; 6].

Слід зазначити, що вагомими чинниками, які збільшують варіативність жанрових ознак наукової статті є специфіка галузі знань, у якій працює автор-науковець, що може суттєво впливати на вибір риторичних стратегій аргументації, а також власне особистість автора, який за умов конкуренції на ринку науки може навмисно відхилятися від стандартних уявлень про будову та мову наукової статті з метою привернути увагу до своєї роботи. Саме дослідження впливу прагматики спілкування науковців на канони жанру наукової статті є перспективним напрямом сучасної лінгвістичної генології.

Список використаної літератури

1. Дедухо А. В., Сизоненко Н. М. Субжанри та жанроїди наукової статті. Філософія і філологія/ Мовознавство та іноземні мови в сучасному

світі. Scientific researches and their practical application. Modern state and ways of development 2015, SWorld. – 8-10 жовтня 2015. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology-315/linguistics-and-foreign-languages-in-the-world-today-315/26364-315-175>

2. Ільченко О. М. Етикет англомовного наукового дискурсу: Монографія / О. М. Ільченко. – К.: ІВЦ «Політехніка», 2002. – 288 с.

3. Маслова Т. Б. Жанровий склад англомовного наукового дискурсу/ Т. Б. Маслова // Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики. – Дніпропетровськ: «Інновація», 2012. – С. 84-85.

4. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Флинта: Наука, 2006. – 696 с.

5. Троянская Е. С. Полевая структура научного стиля и его жанровых разновидностей / Е. С. Троянская // Общие и частные проблемы функциональных стилей. – М.: Наука, 1984. – С.16-27.

6. Эффективное речевое общение (базовые компетенции): словарь-справочник / под ред. Сковородникова А.П. – Красноярск: Изд-во Сибирского федерального университета, 2012. – 882 с.

7. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія / Т. В. Яхонтова. – Л.: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 420 с.